

Sygn. akt V ACa 488/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 października 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział V Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Roman Kowalkowski (spr.)
Sędziowie:	SA Maryla Domel-Jasińska SA Irma Kul
Protokolant:	sekretarz sądowy Joanna Makarewicz

po rozpoznaniu w dniu 22 października 2014 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa Spółdzielni (...) w B.

przeciwko C. B.

o uznanie umowy za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w B.

z dnia 28 lutego 2014 r., sygn. akt I C 477/13

I. prostuje oczywistą niedokładność w oznaczeniu strony powodowej w rubrum wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 28 lutego 2014r., w sprawie I C 477/13 w ten sposób, że w miejsce słowa (...) wpisuje słowo (...) oraz w punkcie 1 (pierwszym) tego wyroku w ten sposób, że na jego końcu, po przecinku, dopisuje słowa „w celu ochrony wiarygodności powódki wynikającej z wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 21 maja 2010r., w sprawie(...)oraz wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 19 maja 2011r., w sprawie (...)”;

II. oddala apelację;

III. zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Na oryginale właściwe podpisy.

VACa 488/14

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 28 lutego 2014 r. Sąd Okręgowy w B. rozpoznając sprawę z powództwa R. Spółdzielni (...) w B. przeciwko C. B. o uznanie umowy za bezskuteczną, uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda umowę darowizny z dnia 08 lipca 2009 roku zawartą pomiędzy pozwanym i W. B. (...) na mocy której W. B. przeniosła na pozwanego prawo własności nieruchomości lokalowej położonej przy ulicy (...) pod numerem(...)w B. dla której Sąd Rejonowy w B. (...) i orzekł o kosztach postępowania.

Uzasadniając swoje rozstrzygnięcie ustalił, że wyrokiem z dnia 21 maja 2010 roku Sąd Okręgowy w B. zasądził na rzecz Spółdzielni (...) kwotę 419.747 zł. wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 25 marca 2008 roku do dnia zapłaty. Apelację od powyższego wyroku Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił wyrokiem z dnia 10 czerwca 2011 roku. Powyższy wyrok jest prawomocny,

W. B. nie dokonała zapłaty kwoty 419.747 zł na rzecz powodowej Spółdzielni. Wnioskiem z dnia 11 lipca 2011 roku wierzyciel Spółdzielnia (...) - powód w niniejszym postępowaniu, wystąpił do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w B. o wszczęcie egzekucji kwot zasądzonych w/w wyrokami. W toku postępowania egzekucyjnego Komornik Sądowy ustalił, iż dłużniczka nie dysponuje majątkiem, który wystarczałby na skuteczne zaspokojenie roszczeń zasądzonych na rzecz wierzyciela. Komornik dokonał zajęcia świadczenia emerytalnego w(...)i rachunku bankowego. Ponadto w toku postępowania o wyjawienie majątku prowadzonego przed Sądem Rejonowym w B.(...)dłużniczka przyznała, iż nie posiada żadnego majątku i nie osiąga żadnych dochodów za wyjątkiem renty.

Na mocy umowy darowizny z dnia 8 lipca 2009 roku zawartej w formie aktu

notarialnego dłużniczka W. B. przeniosła na swojego syna C. B. prawo własności nieruchomości lokalowej położonej przy ul. (...) w B.. Dłużniczka W. B. nie posiada nieruchomości, udziałów w spółkach prawa handlowego ani cywilnego, nie posiada samochodu, kosztowności, ani wierzytelności. Utrzymuje się z renty w wysokości 3.400 zł, której 1/4 zajmuje komornik.

Rozważając zasadność powództwa wyjaśnił, że skarga pauliańska stanowiąca podstawę żądań pozwu, jest środkiem ochrony wierzyciela. Stanowi formę zabezpieczenia w przypadku nieojojalnego zachowania dłużnika. Zapewnia skuteczne zaspokojenie z przedmiotów majątkowych, które wskutek czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela wyszły z majątku dłużnika albo do niego nie weszły (wyrok Sądu Najwyższego z 7.03.2013r. IV CSK 452/12 Lex nr 1314438). Legitymowanym biernie w sprawie ze skargi pauliańskiej nie jest dłużnik, lecz osoba trzecia, z którą dłużnik dokonał czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzyciela (art. 527 § 1 kc) albo osoba, na rzecz której osoba trzecia rozporządziła korzyścią majątkową uzyskaną od dłużnika (art. 531 § 2kc).

Warunkiem uwzględnienia skargi pauliańskiej jest to, aby zaskarżona czynność prawna pomiędzy dłużnikiem i osobą trzecią była dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, co wyjaśnia art. 527 § 2 k.c. Według tego przepisu czynność prawna jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności. Z przepisu tego wynika, że musi istnieć związek przyczynowy pomiędzy niewypłacalnością dłużnika a dokonaną przez niego czynnością prawną z osobą trzecią.

Ponadto, w sytuacji gdy wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel jest zwolniony od obowiązku wykazania, że osoba trzecia wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć o tym, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli (Z Radwański, A. Olejniczak, Zobowiązania, 2008, s. 34). Jednocześnie osoba trzecia nie może bronić się poprzez wykazanie, że nie wiedziała lub nie mogła wiedzieć o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Przy czym każda darowizna jest na pewno przypadkiem czynności, do których odnosi się art. 528 k.c. (M. Pyziak-Szafnicka (w;) System prawa

prywatnego, t. 6, s. 1270).

Przenosząc wskazane wyżej uwagi ogólne na grunt rozpoznawanej sprawy stwierdził, że ustalenia faktyczne dokonane w sprawie uzasadniają następujące stanowiska.

Po pierwsze, w wyniku dokonanej czynności prawnej dłużniczka W. B. stała się niewypłacalna w wyższym stopniu aniżeli przed dokonaniem tej czynności. Następnie, wskutek skarżonej czynności pozwany C. B. uzyskał korzyść majątkową bezpłatnie. Ponadto pozwany jest dla dłużniczki osobą najbliższą, jest jej synem. Wobec powyższego w sprawie istnieje domniemanie prawne, iż zarówno dłużniczka jak i pozwany działali ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela - powodowej spółdzielni, którego strona pozwana skutecznie nie obaliła.

Wskazał nadto, iż pokrzywdzenie wierzyciela należy oceniać nie według chwili dokonania czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią lecz według chwili jej zaskarżenia, wystąpienia z żądaniem uznania bezskuteczności czynności prawnej {tak też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16.12.201 Ir. V CSK 35/11, Lex nr 1130304}.

Prowadzone postępowanie egzekucyjne wykazało, iż dłużniczka nie dysponuje majątkiem, który wystarczałby na skuteczne zaspokojenie roszczeń powódki. Nieruchomość lokalowa będąca przedmiotem spornej darowizny była istotnym składnikiem majątku dłużniczki, który w znacznym stopniu ułatwiłby wierzycielowi dochodzenie jego należności. Wobec powyższego czynność prawna umowy darowizny zawarta pomiędzy dłużniczką i jej synem dokonana została z pokrzywdzeniem wierzyciela, bowiem wskutek tej czynności dłużniczka stała się niewypłacalna.

Działanie dłużniczki wyczerpuje znamiona określone w art. 527 kc, art. 528 kc i następne. Domniemanie przewidziane treścią art. 529 kc związane jest z tym, że dłużniczka stała się niewypłacalna wskutek dokonania darowizny, a zatem działała ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. Ponadto stosownie do treści art. 528 kc, skoro wskutek skarżonej czynności prawnej dokonanej z osobą najbliższą - (...)W. B., dłużnik uzyskał korzyść majątkową bezpłatnie powódka może żądać uznania czynności prawnej za bezskuteczną choćby pozwany nie wiedział i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mógł się dowiedzieć, że dłużniczka działała ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Nie ma racji strona pozwana podając, iż w momencie dokonywania spornej

czynności prawnej W. B. nie miała zobowiązań finansowych wobec powodowej Spółdzielni, twierdząc, że skoro wyrok zasądający na rzecz Spółdzielni kwotę 419.747 zł uprawomocnił się w 2011 roku, to także wówczas powstało roszczenie powódki. Przede wszystkim w wyroku zostały zasądzone ustawowe odsetki za opóźnienie od dnia 25 marca 2008 roku do dnia zapłaty, a zatem co najmniej już od dnia 25 marca 2008 roku roszczenie powoda istniało. Ponadto wskazać należy, że także roszczenie to zostało sprecyzowane w pozwie wszczynającym postępowanie zakończone wyrokiem Sądu Okręgowego w B. z dnia 21 maja 2010 roku.

W ocenie Sądu nie sposób zatem przyznać racji stronie pozwanej, iż roszczenie powstało dopiero z momentem uprawomocnienia się wyroku Sądu Okręgowego w B.. W tym miejscu wskazać należy, iż przepis art. 527 k.c. nie wymaga, aby chroniona wierzytelność była wymagalna, a jedynie by była skonkretyzowana, a nie hipotetyczna. W żadnym razie dla skorzystania z actio pauliana nie jest konieczne dysponowanie przez wierzyciela tytułem wykonawczym stwierdzającym obowiązek zapłaty danej wierzytelności (wyrok Sądu apelacyjnego we Wrocławiu z 25.09.2013 r. 1 ACa 788/13, Lex nr 1392158). Skoro zaś toczyło się między stronami postępowanie o zapłatę określonej kwoty, to oczywistą rzeczą jest, iż powódka wysuwała skonkretyzowane roszczenie wobec dłużniczki - W. B..

Ponadto, nawet gdyby przychylić się do stanowiska strony pozwanej, zastosowanie znajduje art. 530 kc. który stanowi, iż przepisy dotyczące żądania uznania bezskuteczności czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela stosuje się wówczas, gdy dłużnik działał z zamiarem pokrzywdzenia przyszłych wierzycieli. Zamiar pokrzywdzenia przyjąć należy także u tego, kto w chwili dokonywania czynności liczył się z tym, że w związku z jego działalnością może mieć wierzycieli i że czynność jego może być połączona z ich krzywdą (tak też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2008 roku, V CSK 434/07, Lex nr 393901). W okolicznościach niniejszej sprawy nie sposób wyobrazić sobie racjonalnych przyczyn dokonanej darowizny innych niż mające służyć uchyleniu się dłużniczki

od odpowiedzialności za zobowiązania istniejące i mające zostać potwierdzone w następstwie prawomocnego orzeczenia. Dłużniczka dokonała przedmiotowej darowizny chcąc w ten sposób uniknąć przyszłej egzekucji.

W wyniku zawarcia i wykonania umowy darowizny doszło do znacznego

zmniejszenia majątku dłużniczki skutkującego powstaniem jej niewypłacalności, co nie miałoby miejsca gdyby do zawarcia umowy nie doszło.

Dlatego Sąd Okręgowy z mocy art. 531 § 1 kc w zw. z art. 527 § 2 kc orzekł jak w wyroku, zaś o kosztach postępowania z mocy art. 98 § 1 kpc i art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

W apelacji od tego wyroku pozwany domagał się jego zmiany i oddalenia powództwa oraz orzeczenia o kosztach postępowania.

Wyrokowi zarzucił naruszenie art. 233 kpc przez dowolną ocenę materiału dowodowego i uznanie, że pozwany dokonał skarżonej czynności z pokrzywdzeniem wierzycieli W. B., gdy sporna umowa darowizny została zawarta w dniu 8 lipca 2009r., a więc zanim powstało zobowiązanie W. B. względem powodowej spółdzielni.

Rozwijając w uzasadnieniu apelacji zarzuty apelacyjne twierdził, że w chwili dokonywania skarżonej czynności (zawierania umowy darowizny) ani on, ani jego matka nie wiedzieli o istnieniu długu w stosunku do powoda, a zawarcie umowy darowizny miało na celu wyłącznie uregulowanie spraw rodzinnych.

Wskazał nadto, że wyrok zasądający od darczyńcy na rzecz powodowej spółdzielni został wydany w 201 Or. a uprawomocnił się w 2011 r. a więc już po zawarciu wspomnianej umowy. Zatem w chwili ich wydania W. B. i on nie wiedzieli o istnieniu zobowiązań względem powódki co powoduje, że skarżona czynność nie miała na celu pokrzywdzenia wierzyciela.

W odpowiedzi na apelację powódka wносиła o jej oddalenie i orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja podlegała oddaleniu.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia zaskarżonego wyroku, gdyż nie naruszają one, wbrew odmiennym twierdzeniom apelacji, zasad oceny materiału dowodowego ustalonych w art. 233 § 1 kpc.

Poprawne jest bowiem ustalenie Sądu Okręgowego, że w chwili dokonywania skarżonej czynności, a więc w dacie 8 lipca 2009r. istniała wierzytelność powódki

względem W. B., matki pozwanego, która darowała mu tego dnia sporną nieruchomość. Trafne jest bowiem spostrzeżenie zaskarżonego wyroku, że skoro w wyroku zasądającym od W. B. na rzecz powodowej spółdzielni kwotę 419.747 zł. (wyrok SO w B. z 21 maja 2010r. w sprawie (...)) przyznano powódce odsetki od zasadzonej należności poczynając od dnia 25 marca 2008r., to już w tej dacie, a więc w dniu 25 marca 2008r. istniała wierzytelność tym wyrokiem zasądzona. Co więcej, ta wierzytelność nie tylko istniała ale była również wymagalna, jako że odsetki przyznaje się na wypadek opóźnienia w spełnieniu świadczenia (art. 481 § 1 kc). O opóźnieniu spełnienia świadczenia można mówić wówczas, gdy istniał obowiązek świadczenia, któremu dłużnik uchybił. Znaczy to, że wierzytelność była wymagalna, gdyż w przeciwnym razie nie można byłoby mówić o opóźnieniu w spełnieniu świadczenia.

Dlatego w dniu 25 marca 2008r., od którego zasądzono odsetki z tytułu opóźnienia, wierzytelność powódki względem W. B. była wymagalna.

Sąd orzekający w tej sprawie jest tym ustaleniem, wynikającym z prawomocnego wyroku w sprawie (...), związany (art. 365 § 1 kpc).

Co więcej, o istnieniu wierzytelności powódki względem W. B. w dacie zawierania spornej umowy świadczy również to, że sprawa przeciwko niej o zapłatę z powództwa Spółdzielni (...) w B. zawisła przed zawarciem spornej umowy, bo w 2008r., o czym świadczy nadana sprawie sygnatura(...)

Zatem twierdzenie apelacji, że chroniona wierzytelność powstała dopiero z chwilą wydania wyroku uwzględniającego powództwo o zapłatę, jest pozbawione podstaw. W konsekwencji kwestionowanie poprawności ustaleń zaskarżonego wyroku to wyłącznie polemika z poprawnymi ustaleniami i trafną argumentacją Sądu Okręgowego.

Wprawdzie, poza zakwestionowaniem faktu istnienia wierzytelności chronionej w dacie zawierania umowy darowizny, skarżący nie podważał argumentacji Sądu Okręgowego co do istnienia pozostałych warunków skuteczności skargi pauliańskiej, to trzeba przypomnieć, że zawierając tę umowę dłużniczka W. B. pozbyła się wartościowego składnika swojego majątku, mogącego posłużyć zaspokojeniu wierzycielki. Stała się w ten sposób niewypłacalna, a skoro kwestionowana umowa była darowizną, zastosowanie znajdzie regulacja przyjęta w art. 528 kc zwalniająca wierzyciela z obowiązku dowodzenia istnienia istotnych dla

uwzględnienia powództwa przesłanek dotyczących świadomości krzywdzącego charakteru dokonywanej czynności. Z uwagi na nieodpłatny charakter krzywdzącej czynności obojętny jest stan świadomości kontrahenta nieuczciwego dłużnika, gdyż z założenia nie chroni się czynności dokonywanych pod tytułem darmym.

W tej sytuacji zarzuty apelacji nie mogą odnieść spodziewanego przez skarżącego skutku, a apelacja podlega oddaleniu (art. 385 kpc).

Z istoty skargi pauliańskiej wynika, że chroni ona określoną i konkretną wierzytelność, pozwalając na prowadzenie jej egzekucji z mienia będącego przedmiotem skarżonej czynności. Zatem wymogiem koniecznym wyroku uwzględniającego powództwo jest wskazanie na tę wierzytelność co sprawia, że fikcja prawna, którą na potrzeby ochrony wierzytelności on ustanawia, jest skuteczna tylko w stosunku do niej. W przeciwnym bowiem razie wierzyciel mógłby prowadzić egzekucję z mienia będącego własnością osoby trzeciej dla realizacji różnych wierzytelności, które ma względem nierzetelnego dłużnika wyzbywającego się mienia, a więc nie tylko wierzytelności chronionej z mocy art. 527 i n. kc., objętej wydanym wyrokiem.

Obowiązek zakreslenia granic bezskuteczności skarżonej czynności względem wierzyciela sprawia więc, że wymogiem koniecznym wyroku uwzględniającego powództwo jest zawarcie zastrzeżenia ograniczającego ową bezskuteczność, co przejawia się w zastrzeżeniu, że uznanie czynności za bezskuteczną względem wierzyciela następuje dla ochrony ściśle określonej wierzytelności, którą sąd musi w sentencji wyroku wymienić.

Takiego ograniczenia skuteczności skarżonego wyroku ten wyrok nie zawierał, a zatem teoretycznie wierzyciel mógłby wykorzystać go dla realizacji każdego wyroku zasądzającego na jego rzecz należność od W. B., mimo że nie byłyby spełnione warunki skuteczności powództwa ze skargi pauliańskiej w odniesieniu do innych, nie objętych tym postępowaniem wierzytelności.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny w trybie art. 350 § 1 kpc dokonał, w interesie pozwanego, sprostowania niedokładności zaskarżonego wyroku przez określenie chronionej nim wierzytelności (pkt 1-szy wyroku).

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 kpc.